

результатів дослідження вважається за доцільне впровадити більш ширший спектр наглядових функцій, який буде зосереджено не тільки на кримінально-виконавчій службі, а й на діяльності органів пробачії, як вузько профільному направленні. Станом на сьогоднішній день, актуальна проблема нагляду за додержанням законів органами пробачії під час здійснення наглядових та соціально-виховних заходів стосовно засуджених не є дослідженою в повній мірі та являє собою підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Орлов Г., Панчук О. Проблемні аспекти результатів впровадження інституту пробачії в Україні. Публічне право. 2016. № 3. (23). С. 254–260.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 липня 2003 р. № 1129-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3–4. Ст. 21.
3. Столітній А. Прокурорський нагляд: історія, сучасність, перспектива. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2015. С. 81–84.
4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про пробачію» / за заг. ред. Копиленка О.Л., Бараша Є.Ю. Київ : ФОП Кандиба Т.П., 2019. 114 с.

Тютюнник Ростислав Сергійович,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ СПОСОБІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ВЧИНЕНИМ ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Криміналістична характеристика більшості груп злочинних зазіхань трактує спосіб вчинення кримінального правопорушення як центрального, системотворчого елемента даної наукової абстракції, що обумовлено положеннями криміналістичного вчення про спосіб злочину, де це міждисциплінарне поняття наповнюється специфічним криміналістичним змістом.

Під способом легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, у спеціальній літературі розуміється «обумовлена суб'єктивними якостями суб'єкта, предметом легалізації, поставленими суб'єктом цілями та елементами об'єктивна обстановка, що склалася, система дій суб'єкта, що включає попереднє відмивання (легалізацію) майна, придбаного свідомо злочинним шляхом іншою особою, відділення злочинного майна від джерела їх походження, інтеграцію в економіку, спрямована зрештою на створення цивільно-правових підстав набуття права власності на це майно, тобто надання правомірнього виду володіння, користування та розпорядження цим майном [1].

Певною мірою конструювання моделей способів здійснення легалізації (відмивання) залежить від того, що дане злочинне діяння вчиняється групою осіб, а саме злочинною організацією, яка має чітку ієрархічну побудову та розподіл ролей, і тоді як одна частина спільноти вчиняють основний (вихідний) злочин, то інша здійснює безпосередньо дії з легалізації (відмивання) майна та їх діяльність характеризується стабільними зв'язках членів групи між собою.

Через війну, ми бачимо, що набагато простіше і достовірніше уявити категорії злочинів, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) майна. До таких дій відносяться всі незакінчені злочини (на етапі приготування та замаху); діяння, що не призвели до наслідків відчуження майна або придбання його злочинним шляхом (наприклад, заподіяння шкоди здоров'ю, зґвалтування, катування); злочини, що посягають на безпеку суспільства в цілому (диверсія, терористичний акт).

Дотримуючись позиції про те, що створення злочинної організації є самостійним і дуже інформативним елементом приготування до вчинення кримінального правопорушення, розглянемо способи злочинної діяльності у сфері легалізації майна. Підготовчі дії на початковому етапі діяльності злочинної організації (спільноти), яка має намір здійснювати легалізацію (відмивання) майна (іншими словами, стратегічна підготовка до здійснення злочинної діяльності у сфері легалізації), передбачають: ухвалення рішення про провадження діяльності у сфері легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом самими членами злочинної організації (спільнотою) або співпрацюючи з членами цієї організації іншими особами; розробка стратегії та «концепції» злочинної діяльності у складі спільноти; підбір учасників спільноти, здатних за своїми професійними (досвід роботи у правоохоронних, контрольно-наглядових та інших державних органи, органи соціального захисту населення тощо; вміння здійснювати бухгалтерський та інший облік, складати інші необхідні документи) та психологічним якостям (психологічна гнучкість, здатність до переконання, поєднанні з жадібністю і готовністю заради досягнення корисливих цілей до нехтування непорушними нормами моральності тощо), службовим та іншим соціально значущим зв'язкам шляхом використання власного авторитету тощо, брати участь в організації, безпосередньому проведенні, а також приховуванні кримінальної складової, фінансових операцій або інших угод з матеріальними цінностями, що надійшли в обіг у результаті вчинення злочинів; розподіл обов'язків між членами спільноти, відповідно до їх можливостей та здібностей; придбання необхідних засобів оргтехніки; встановлення контактів із фізичними чи юридичними особами, схильними до участі у скоєнні сумнівних угод та операцій, з метою співробітництва; визначення заходів конспірації, способів підтримки контактів, інших заходів, спрямованих забезпечення приховування ознак злочину; реєстрація юридичної особи, призначеної для здійснення діяльності, що має ознаки фікції;

якщо підконтрольна злочинній організації юридична особа є легально існуючою установою, якій характерна реєстрація фіктивних організацій, з метою імітації економічних взаємовідносин із цією спільнотою; виявлення організацій або індивідуальних підприємців, схильних до економічної діяльності, яка не виключає ознаки фіктивності, з метою налагодження взаємовигідних відносин; встановлення контактів з організованими групами, які здійснюють серійні злочини, внаслідок яких у розпорядженні злочинної організації (спільноти) виявляються значні фінансові та товарно-матеріальні ресурси; підготовка підроблених правовстановлюючих, дозвільних та інших документів, необхідних для тривалого здійснення економічних відносин, мають ознаки фіктивності. Такий прийом, як використання документів, що містять у тій чи іншій ступені недостовірні дані, характерний практично для всіх етапів злочинної діяльності у сфері легалізації, у тіншовому обороті майна, але на кожному етапі він набуває своїх рис й особливостей.

Як підтверджують емпіричні джерела, легалізація (відмивання) майна, вчинена злочинною організацією (спільнотою), носить серійний характер, тобто відбувається неодноразово. Відповідно підготовчі дії до здійснення легалізації можна диференціювати на дії стратегічного характеру (спрямовані на організацію злочинної діяльності, продумування стратегії її здійснення) та на підготовчі дії поточного характеру, що забезпечують ефективність здійснення чергового фінансової операції чи іншої угоди, спрямованої на надання правомірності що раніше опинилися в незаконному обігу майна. До підготовчих дій поточного характеру, спрямованих на вдале вчинення чергового епізоду легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, відносяться: вибір об'єкта (майна, а саме коштів чи інших майна, що опинилися у тіншовому обороті внаслідок вчинення злочину, як самими суб'єктами легалізації, так і іншими особами), який, на думку правопорушників, можна успішно піддати процедурі легалізації; продумування плану вчинення конкретного злочину, вибір фінансової операції або угоди, що створює максимально правдоподібне враження про законність походження відповідних майна; встановлення контакту з особами, чия участь потрібна для вдалого здійснення угоди, створення про себе сприятливого враження, спонукання цих осіб до готовності вчинити дії, вигідні суб'єктам легалізації (відмивання); призначення співучасників з числа членів організованої групи; розподіл обов'язків між ними; продумування спеціальних способів та засобів зв'язку, інших засобів конспірації (у тому числі імена та посадове становище, якими суб'єкти злочину будуть представлятися перед іншими особами, у різній якості що беруть участь в укладенні угод); підготовка підроблених документів, необхідних для успішного здійснення конкретної угоди; здійснення різних дій технічного характеру, необхідних для вдалого укладання угоди (наприклад, косметичний ремонт приміщень нерухомості, попередньо придбаних

злочинним шляхом та призначених для відчуження); продумування інших заходів щодо приховання слідів злочину, актуальних для етапу, що передувє кримінальній діяльності. Класична узагальнена модель способів легалізації (відмивання) майна, одержаного внаслідок вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією (спільнотою), поступово розроблена сучасними дослідниками на основі ретельного аналізу різних різновидів легалізації (відмивання) і має широке поширення у спеціальній літературі, що об'єднує 3 етапи (фази, стадії) даної кримінальної діяльності.

Матеріали практики свідчать про розміщення готівкових коштів на рахунках банків та інших компаній, за допомогою використання підставних організацій та (або) підставних осіб – понад 60 % випадків. На цьому етапі брали участь підставні особи чи організації-фікції. Практично в кожному кримінальному провадженні здійснення даного етапу супроводжувалося складанням у тій чи іншій формі підроблених документів, що спотворюють джерело надходження майна у розпорядженні легалізаторів.

Отже, на аналізі узагальнення спеціальної літератури та емпіричних джерел, виділено такі типові способи протидії розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, що вчинено злочинними організаціями:

- спроби схиляння до корупційних дій суб'єктів розслідування злочинів та посадових осіб, які здійснюють наглядові повноваження за розслідуванням (шляхом дачі хабарів та здійснення інших дій корупційної спрямованості, що викликають конфлікт інтересів);

- підкуп, шантаж, психологічний тиск на свідків злочину, особливо тих, хто перебуває у службовій або корпоративній залежності від винних або діючих зацікавлених осіб;

- спроби зриву слідчих (розшукових) дій за участю захисників, які обрали такою ж тактикою захисту протидію розслідуванню;

- спроби дискредитації слідчого шляхом різних провокаційних дій з метою відсторонення слідчого від здійснення досудового розслідування;

- заява численних необґрунтованих клопотань про неякісно проведене розслідування, «недоведеності причетності даних осіб до вчинення легалізації», порушення при провадженні окремих слідчих (розшукових) або інших процесуальних дій, фальсифікація доказів тощо.

Список використаних джерел

1. Аркуша Л. І. Основи виявлення та розслідування легалізації доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2011. 20 с.

2. Вознюк А. А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій : монографія. Київ, 2015. 192 с.

3. Фролов С.А. Криміналістична характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Юридичний науковий електронний жкрнал. № 6, 2019. С. 405–402. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/99.pdf.